

Factsheet Resultaten Nulmeting Participatie & Werk in opvanginstellingen 2011

In het najaar van 2011 is de Nulmeting Participatie & Werk door het Verwey-Jonker Instituut uitgevoerd onder instellingen voor vrouwenopvang, maatschappelijke opvang en/of beschermd en begeleid wonen, die zijn aangesloten bij de Federatie Opvang. De meting is uitgevoerd in het kader van het Meerjarenprogramma 'Meedoen' van de Federatie Opvang en had tot doel:

- zicht krijgen op de wijze waarop thema's rondom Participatie & Werk aandacht krijgen in opvanginstellingen;
- of en op welke wijze wordt samengewerkt met gemeenten en andere organisaties;
- welke kansen en knelpunten de opvanginstellingen ervaren.

Een nulmeting is een eerste peiling en laat nog geen ontwikkelingen zien. De meting zal in 2013 worden herhaald. Na de tweede meting zal een afsluitende rapportage verschijnen waarin trends en ontwikkelingen zichtbaar zijn. Naast deze factsheet met de belangrijkste resultaten en aanbevelingen is ook een uitgebreide toelichting beschikbaar.

Het aanbod van de opvanginstellingen

Uit de nulmeting blijkt dat de overgrote meerderheid van de deelnemende instellingen een aanbod heeft rondom Participatie & Werk, vaak opgebouwd uit verschillende onderdelen. Wanneer er geen aanbod is, noemen de instellingen als hoofdreden meestal een gebrek aan middelen of tijd.

In de helft van de instellingen met een aanbod zijn medewerkers aangewezen die zich specifiek bezighouden met Participatie & Werk. Meestal gaat het om eigen werknemers van de instelling met een breed takenpakket. Vaak worden daarnaast vrijwilligers van de eigen instelling met deze taak belast. Er is nog weinig samenwerking met vrijwilligers die al actief zijn bij organisaties waarmee een instelling samenwerkt.

Er is lang niet altijd een apart budget beschikbaar voor Participatie & Werk: minder dan de helft van de instellingen heeft zo'n budget. Meestal gaat het geld naar dagbesteding en/of vrijwilligerswerk en naar trajecten voor de toeleiding naar betaald werk. De helft van de instellingen besteedt het beschikbare budget (ook) aan scholing en/of startkwalificaties.

Door opvanginstellingen ervaren knelpunten

Aan de instellingen is verder gevraagd naar de knelpunten die zij ervaren bij het kunnen doen van een aanbod op dit thema. De belangrijkste zijn:

- het ontbreken van voldoende budget;
- het ontbreken van voldoende deskundigheid binnen de organisatie;
- onvoldoende keuzemogelijkheden in het aanbod voor cliënten;
- te weinig divers of laagdrempelig bestaand aanbod of onvoldoende perspectief op doorgroei naar betaald werk, gezien op de behoeften en wensen van de cliënten;
- gemis aan (goede toeleiding naar) eenvoudig, passend, betaald werk en individuele begeleiding.

Bereik bij cliënten

Lang niet alle cliënten worden bereikt met het aanbod Participatie & Werk. Het gemiddelde bereik van instellingen bedraagt net iets meer dan de helft van hun cliënten (gemiddeld 54% in 2010 en 56% in de eerste helft van 2011). Wel valt op dat het percentage cliënten dat *structureel of langdurig* bereikt wordt met activiteiten op het terrein van Participatie & Werk niet veel lager ligt dan het percentage cliënten dat *incidenteel* wordt bereikt.

Oorzaken niet-bereik cliënten

Het niet kunnen bereiken van cliënten ligt deels aan het verminderd 'meedoen' van sommige (groepen) cliënten, afhankelijk van de aard en doelstelling van de opvanginstelling. Zo lijkt de deelname van sommige groepen, zoals cliënten uit de nacht- en crisisopvang, cliënten die ambulantly wonen en cliënten met ernstige (psychische) problematiek, bij een deel van de instellingen ondervertegenwoordigd. Aan de andere kant denken de professionals dat een gebrek aan informatie over de keuzemogelijkheden bij cliënten een belangrijk knelpunt is. Desondanks betrekken de professionals doorgaans de cliënten bij de aanvang van een traject of activiteit rondom Participatie & Werk, en stemmen ze vooraf ook meestal doelen af.

Motiverende factoren

Alle vertegenwoordigers van instellingen beschouwen het (blijvend) motiveren van cliënten voor het meedoen aan Participatie & Werk als zeer belangrijk. Wat volgens hen cliënten in de praktijk vooral motiveert is:

- elkaar: cliënten stimuleren en enthousiasmeren elkaar onderling;
- het verplichtende karakter vanuit het traject- of behandelplan;
- op maat gesneden individuele begeleiding.

Andere veel genoemde motiverende factoren zijn dat deelname de norm is binnen een voorziening of groep, het stimulerende karakter van het actief betrekken van cliënten bij de vorm en inhoud van activiteiten, en het bieden van een financiële vergoeding.

De motivatie tot deelname aan Participatie & Werk is volgens de instellingen te verhogen door bepaalde knelpunten weg te nemen, zoals het kunnen bieden van financiële vergoedingen en materiële extraatjes, het regelen van goede kinderopvang en vervoer. Tegelijkertijd willen instellingen meer kennis hebben van de wensen en behoeften van de doelgroep. In de toekomst zouden ze graag beschikken over meer inzicht in de juiste motivatietechnieken. In ruim de helft van de instellingen zijn deze kennis en vaardigheden nog onvoldoende aanwezig.

Keten Participatie & Werk

Er wordt al veel samengewerkt met gemeenten en andere organisaties, zoals het onderwijs en bedrijfsleven. Deze bestaat meestal uit (incidenteel) contact met een vaste contactpersoon, overleg en het gezamenlijk uitvoeren van activiteiten. Iets minder dan de helft van de instellingen maakt samenwerkingsafspraken met hun partners. De drijfveer achter de samenwerking is een kwalitatief hoogwaardig en divers aanbod en een duidelijk perspectief op (doorgroeimogelijkheden naar) betaalde arbeid.

Aanbevelingen

De Nulmeting Participatie & Werk is van belang omdat zij de start markeert van nieuwe inspanningen binnen de sector, zoals blijkt uit het Meerjarenprogramma 'Meedoen' en de grotere nadruk op participatie in de Tweede Fase van het Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang van de G4 en het Rijk.

Uit de nulmeting blijkt dat veel instellingen streven naar structurele deelname van hun cliënten aan activiteiten binnen Participatie & Werk. Deelnemers motiveren elkaar bovendien veelvuldig. De ambities van de instellingen zijn hoog, maar nog steeds neemt een zeer aanzienlijke groep cliënten (gemiddeld 46% in 2010 en 44% in de eerste helft van 2011) niet deel aan activiteiten. We mogen de cijfers slechts met de nodige omzichtigheid interpreteren. Toch lijkt de deelname van 2011 ten opzichte van 2010 licht af te nemen. Op het terrein van startkwalificaties is de inzet en het bereik van activiteiten bescheiden. Tegelijkertijd zien we bepaalde knelpunten vaak terugkomen, zoals beperkte financiële middelen om het aanbod kwalitatief aantrekkelijker te maken, onvoldoende prikkels om mee te doen en onvoldoende perspectief voor de lange termijn.

Een en ander leidt tot de volgende aanbevelingen voor opvanginstellingen voor een aanbod Participatie & Werk:

1. Zet de tering naar de nering: zoek naar budget en mensen die passen bij je ambities. Het percentage cliënten dat structureel deelneemt kan en moet fors omhoog.
2. Zet meer in op de persoonlijke begeleiding van cliënten en op het zoveel mogelijk bieden van maatwerk.
3. Blijf werken aan de vergroting van praktische toepasbare kennis en vaardigheden van (vrijwillige) medewerkers op dit terrein.
4. Vergroot de keuzemogelijkheden en doorgroeimogelijkheden van je cliënten door het eigen aanbod aan te vullen met dat van anderen. Probeer niet alles zelf te doen: specialiseer en benut specialisaties van anderen en verwijfs je cliënten naar anderen.
5. Benut ervaringsdeskundigheid en onderlinge aanmoedigingen en enthousiasme onder cliënten. Betrek de cliënten structureel bij de ontwikkeling of vernieuwing van activiteiten en trajecten rondom Participatie & Werk.
6. Behaal winst uit brede lokale samenwerking. Investeer in samenwerking met werkgevers, de overheid, zorgverleners en collega-instellingen. Benut de mogelijkheden op het snijvlak van de Wmo en de Wwb. Sluit als sector en als afzonderlijke organisaties aan bij de invoering van de Wet werken naar vermogen (Wwv).
7. Investeer op het verwerven van certificaten en startkwalificaties: dit is een binnen de sector duidelijk onderbelicht deelterrein.
8. Creëer schakels tussen activiteiten op het terrein van Participatie & Werk en de buitenwereld. Kijk hoe op een weloverwogen en realistische manier de kennis van vrijwilligers binnen en buiten je organisatie sterker aangesproken kan worden.
9. Blijf knelpunten rond de deelname van cliënten agenderen bij overheden, andere financiers en maatschappelijke partners. Knelpunten die uit de Nulmeting naar voren komen, zijn onder andere het ontbreken van financiële middelen, de wijzigingen in participatieregelingen, het ontbreken van specifieke deskundigheid, een zwakke rol van de gemeente in de lokale samenwerking, en de mogelijkheden die er zijn tot het motiveren van cliënten, zowel op de korte termijn als op de lange termijn (toekomstperspectief, persoonlijke groei).

De deelname van lidinstellingen van de Federatie Opvang aan deze nulmeting was groot. Hetzelfde geldt voor de belangstelling waarmee zij de meting en het achterliggende programma Participatie & Werk tegemoet traden. Veel instellingen lieten weten bij te willen dragen aan het programma. Het onderwerp leeft bij de opvanginstellingen en er zijn al vele stappen gezet. Tegelijkertijd zijn er nog diverse drempels weg te nemen en kan het aanbod Participatie & Werk verder (structureel) versterkt worden. Deze meting en aanbevelingen kunnen een bijdrage leveren aan het versterken van het aanbod Participatie & Werk voor de doelgroepen van de Federatie Opvang.